

Krizė, iššūkis pokyčiui

„Autentiška krikščionių bendruomenė gyvena nenutrūkstamame santykiyje su kitais žmonėmis, su kuriais visiškai dalinasi poreikiais ir išgyvena problemas. Dėl joje išaugusios gilos broliškos patirties, krikščionių bendruomenė negali nelinkti turėti savo idėjos ir savo metodo bendroms, tiek teorinėms, tiek praktinėms, problemoms spręsti. Krikščionių bendruomenės idėjos ir metodas yra siūlomi kaip jos savitas bendradarbiavimas su likusia visuomene, kurioje ji yra.“ (kun. Giussani).

Iš kun. Giussani apibrėžtos perspektyvos atsirado šis Bendrystės ir Išsilaisvinimo judėjimo tekstas, kurį siūlome visiems vardan dialogo, kuris paskatintų mūsų šalies atsigavimą.

Krizė yra duotybė

Nori ar nenori krizė egzistuoja ir keičia milijonų žmonių gyvenimo sąlygas daugelyje šalių, Italijoje tai tikrai: daugėja vargšų, uždaroma vis daugiau įmonių, rizikuojama būti išstumtiems iš pasaulio vystymosi proceso, būti pažemintiems iki serijos B šalies [pasaulio šalių] klasifikacijoje.

Krizė provokuoja skirtingas reakcijas, dažnai sąlygotas dviejų priešingų tendencijų įsitvirtinimo:

- iškęsti krizę, tikintis ją prakeikti ir įveikti suverčiant kaltę kam nors kitam (tas „kas nors kitas“ būtinai egzistuoja ir yra atsakingesnis už krizę nei kiti). Bet taip elgiantis neskatinamas joks pokytis, nebent skundų padaugėjimas, kuris gali baigtis neviltimi.
- ignoruoti krizę po to, kai ji buvo išprovokuota, ir toliau elgiantis taip, lyg nieko nebūtų ir, svarbiausia, net nesuabejojant tuo, ką darai.

Tikrovė yra pozityvi, nes išjudina žmogų

Yra iracionalu galvoti, kad užtenka būti nusiteikusiam prieš kažką, kad krizė būtų nugalėta, o dar blogiau yra neigti jos egzistavimą. Tai yra priešinga žydų ir krikščionių tradicijai, pagal kurią tikrovė yra suvokiama kaip iš esmės pozityvi net ir tada, kai ji rodo savo negatyvų ir prieštarą veidą.

Iš tiesų, tikrovė mus nuolatos išjudina ir provokuoja mus užimti poziciją akivaizdoje to, kas vyksta.

Šis sąmoningumas sukūrė tūkstantmetę Vakarų pasaulio istoriją. Kitaip nei visokie dualizmai ar manikeizmai, kurių teigimu, blogis yra visada vienoje pusėje, o gėris – kitoje, šis sąmoningumas leido kurti ateitį būtent priimant tikrovės iššūkius, atsakant į juos protingai ir kūrybiškai, sugebant pasiaukoti.

Kaip pasakė Benediktas XVI, „sumuojamoji pažanga galima tik materialinėje srityje. Tačiau moralinės sąmonės ir moralinių sprendimų srityje toks sumuojamumas neįmanomas vien dėl to, kad žmogaus laisvė visada yra nauja bei vis iš naujo turi būti priimti sprendimus. Jų niekada negali priimti už mus kiti – tada nebebūtume laisvi. Laisvė lemia, kad pamatinių apsisprendimų lygmeniu kiekvienas žmogus, kiekviena karta yra nauja pradžia.“ (*Išgelbėti viltimi (Spe salvi)*, 24).

Būtent tai yra priežastis, dėl kurios Popiežius, kad ir pripažindamas įtampą ir sumišimą, kurie verčia visus veikti po vieną ir daryti vis trapesnius gyvenimo sprendimus, negalėjo

nepaskelbti kvietimo: „Brangūs jaunuoliai, nebijokite stoti akis į akį su šiais iššūkiais! Niekada nepraraskite vilties“ (Ancona, 2011 m. rugsėjis 11 d.).

Tai kvietimas žiūrėti į krizę kaip į galimybę: ji iš tiesų verčia suvokti dalykų vertę, apie kurią negalvojama, kol jie nepradingsta: pavyzdžiui, šeima, ugdymas, darbas.

Pagaliau, per pastaruosius 150 metų Italija išgyveno daug krizių; tai ji padarė ne reaguodama išankstine gynyba, paremta praeitimi, ir ne išankstiniu užsidarymu, bet įgalindama pasikeitimo gebėjimą, kuris davė prielaidas nuolatinei socialinei bendro gyvenimo pradžiai – tiek naujai, kiek nenumatomai.

Taigi, klausimas, kurį turėtume kelti, yra susijęs su pokyčio turiniu, kuris yra veikiančios laisvės vaisius.

Visų pirma, reikia būti nuoširdiems ir pripažinti, kad ideologijos nebeapsimoka, kad steitizmas¹ veda prie įklimpimo į skolas ir kad finansai neišgelbėja žmogaus, o tik padidina *indignados*² minią; tai yra ir pozityvaus, ir sumišusio poreikio ženklas (t.y. konkretūs žmonių poreikiai ir troškimai nėra visą laiką išbraukiami iš viešųjų diskusijų).

Visų antra, reikia pripažinti, kad esamoje situacijoje galima aptikti pozityvaus pokyčio pėdsakų.

Keli pavyzdžiai

Yra žmonių, kurie nesileidžia įtraukiami dalykų srovės, bet iriasi prieš ją, net jei tai reikalauja aukų, ir dėl to jie yra atpažįstami. Būtent vienos rimčiausios krizės mūsų istorijoje metu egzistuoja įspūdingų faktų, nurodančių į žmones, kurie ėmėsi vėl veikti nelaukdami, kad kiti – kaip visada kiti – išspręstų problemas. Kadangi viskas negali iškart pasikeisti, jie patys pradėjo keisti. Yra žmonių, kurie stoja priešais realybę be nusistatymų ir bando imtis veikti nieko neneigdami ir neužmiršdami

- Daug šeimų, kurios galėtų iširti susidūrusios su ekonominiais sunkumais, atranda pasiaukojimo vertę – pvz., jos, kad užtikrintų vaikams išsimokslinimą, yra netgi pasiryžusios priimti kuklesnį gyvenimo būdą; be to, jos nenustoja austi solidarumo ir, jei įmanoma, taupymo programų tinklą.
- Profesinio mokymo srityje, paženlintoje ilgai besitęsiančio klientelizmo³, atsiranda vietų, kuriose jaunuoliai vėl mokomi amato, iš naujo sujungdami įmonių ir mokyklų pasaulius.
- Galima vis dažniau sutikti mokytojų, kurie suvalstybinto ir biurokratizuoto švietimo pasaulyje po vieną ar įtraukdami kolegas kuria naujus mokymo metodus, net ir patys iš savo kišenės susimokėdami už profesinį tobulinimąsi, kurio jiems niekas neužtikrina, nors taip neturėtų būti.
- Nepaisant didžiulių sunkumų gauti lėšų tebegimsta naujų solidarumo ir bendradarbiavimo institucijų; o kai kurios „istorinės“ atsinaujina vietoj to, kad nutrauktų savo veiklą. Taip pat

¹ Tendencija duoti Valstybei didžiausią intervencinę galią ekonominėje ir socialinėje srityse – vert.past.

² Iš isp.k. „pasipiktinusieji“ – protestuojantys žmonės, nepatenkinti esama tvarka – vert.past.

³ Socialinių mainų įvairiomis paslaugomis forma biurokratiškos ar politinių valdžios institucijų viduje. Čia tarp stipresniųjų (patrono) ir silpnesniųjų (klientų) susiklosto tarpusavio priklausomybė: stipresni rūpinasi silpnesniais, o šie už tai atsilygina. (MRU doc. dr. Arvydas Guogis) vert.past.

sklinda dalijimasis poreikiais su milijonais žmonių dovanai – tai ta meilės jūra, kuri paženklino Italijos istoriją.

- Yra įmonių, kurios kad ir susidurdamos su milijonais kliūčių, galinčių paskatinti užsidaryti, priėmė pokyčio iššūkį ir kuria naujas darbo vietas didindamos apyvartą, net jei ir negali vienos pačios palaikyti Italijos augimo.

- Svarbiausia, žiūrint iš jaunimo pusės, dažnai nelinksmos, yra daug jaunuolių, kurie nepasitenkina prasta ateitimi: pvz., universitetai yra laikomi antriniu visuomenės gyvenimo sektoriumu, bet vis tiek daug studentų – kitaip nei nesenoje praeityje – nebepasitenkina popieriaus lapu studijų pabaigoje. Jie greitai išmoksta užsienio kalbą, yra nusiteikę praleisti tam tikrą laiką užsienyje, atlikti praktika, tinkamai mokytis ir randa viliojančių darbo vietų užsienio įmonėse ar mokslo įstaigose.

Galimo pokyčio faktoriai

Kas vienija visas šias pozityvias pastangas?

Įsitikinimas, kad tikrovė net ir tada, kai atrodo negatyvi ir sudėtinga, kaip matome šiandien, paleidžia į darbą norą pažinti, kurti, imtis daryti, net jei tas noras buvo apleistas ir daug metų marinamas susitapatinimo su visuotiniu mentalitetu.

Taigi kelias norint įveikti krizę, o ne ją iškęsti priėmus susitaikymo su ja poziciją, yra išgyventi realybę kaip provokaciją, pažadinančią troškimą ir klausimą, kurie, Italijos atžvilgiu taip pat reiškia sumanumą, pažinimą, kūribingumą, vienijimosi jėgą.

Šios pastangos rodo atsakymą į vienintelį klausimą, kurio, rodos, niekas nekelia: iš kur gali atsirasti augimas, kas gali atkurti Italijos gerovę?

Iš **tos nenumatomos akimirkos**, kurioje žmogus kuria naujoves, produktus, paslaugas, pridėtinę vertę, grožį sau ir kitiems, ir joks istorinis, socialinis ir politinis precedentas negali iš esmės paaiškinti sukuriama vertės ir gerovės padidėjimo.

Ypač per krizę šis veikiantis troškimas yra galingiausias faktorius, leidžiantis atgimti tikrumui, kaip pasakė prezidentas Napolitano Rimini Meeting'e: „Neškite netikrumo metu savo didelį tikrumo troškimą“ ir net pripažino, kad kas priima šį iššūkį, yra „žmogiškasis išteklius mūsų šaliai“.

Tautoje atgimsta viltis

Bet tik tautoje gali išsilaikyti pažadintas troškimas ir žmoguje gimstančios pastangos. O tauta yra esminis žmonių susivienijimas: susivienijama ne dėl kažkokio laikino atsipirkimo, ne prieš akivaizdoje, bet dėl trokštamo ir siekiamo gėrio. Dėl to tautos sunaikinimas su visa jos išraiška ir gebėjimu vienyti eina prieš užmušant troškimą: iš tikrųjų, jei jaunimas neturi priešais save kitokios žmogiškos patirties, kaip gali suvokti, kad pasaulis gali keistis? Ir kaip jame gali gimti viltis dėl ateities?

Politikos užduotis

Politiniai sprendimai turi tarnauti tiems, kurie juda šia linkme, o nebe tiems, kurie veikia dėl politinių jėgų pasidalijimo ir žada viską pakeisti, kad niekas nepasikeistų.

Mums ateina į galvą pavyzdys iš Popiežiaus kalbos Vokietijos parlamente, kur jis nurodė, kas turėtų būti svarbu politikui: „Nuolanki širdis“, kuri mokėtų „veikti teisingai tautos atžvilgiu“ ir „skirti gėrį nuo blogio“. Ir šitaip davė į visų rankas kriterijų vertinti tu, kurie užsiima politika, darbus.

Tai paaiškina, kodėl žmonės su skirtingomis ideologijomis gali sutikti net ir politikoje (kaip, pavyzdžiui, vyksta tarpfrakcinėje parlamentinėje grupėje už subsidiarumą, kuri vienija parlamento narius iš visų politinio spektro jėgų ir kuri paruošė tokius įstatymus kaip *5 per mille*⁴ ne pelno siekiančių organizacijų naudai), taip atgaivindami tą tradiciją, kai net stiprūs susipriešinimai nesutrukdė bendradarbiauti bendro gėrio kūrime, ypač dramatiškiausiais mūsų istorijos momentais.

Šie elementai gali deramai duoti kryptį politiniams sprendimams, būti iš apačios ateinančio pokyčio įrankiais. Iš tiesų, pirmoje vietoje turi būti politika, remianti tuos, kurie kuria gėrį visiems, ir kartu ieškanti praktinių tautos sunkumų sprendimų ir atsakymų į jos lūkesčius. Taip galima iš naujo paskatinti šalies vystymąsi, pasitikint veikiančiais „aš“ – žmonėmis ir bendruomenėmis – ir pripažįstant lemtingą ugdymo vaidmenį; ugdymo, nuo kurio priklauso tautos ateitis. O ugdymas yra susijęs ne tik su jaunimu, bet su visais.

Štai keli **įrankiai**, galintys paskatinti atsivimą:

- saugoti gyvybę visais atvejais;
- investuoti į švietimo ir profesinio mokymo sistemą, sudarytą iš valstybinių, laisvųjų bei pripažintų lygiavertėmis privačių mokyklų ir iš universitetų, tarp savęs konkuruojančių tiek mokyme, tiek tyrinėjimuose, vertinant studentų/moksleivių ir dėstytojų pasiekimus, nuo pat pastarųjų įdarbinimo iki lipimo karjeros laiptais;
- suteikti būtinas galimybes gabiems ir to vertiems jaunuoliams, kad Italija netaptų senukų šalimi;
- padėti įmonėms, atrenkant tas, kurios investuoja, kuria darbo vietas ir eksportuoja, panaikinti pinkles ir klientelistinę paramą, kurios visai neprišėda prie plėtros;
- susivienyti subsidiaria gerovės kryptimi su šeimomis, taupymo, silpniesiems pagalbos, ugdymo nešėjais; taip pat bendradarbiauti su daugybe socialinių organizacijų, dirbančių visos tautos labui pagal subsidiarumo principą;
- apsaugoti degraduojančią ir žlungančią aplinką nuo visų tipų spekuliacijų;
- skatinti fiskalinį federalizmą, kuris atgaivintų viešąjį administravimą, priversdamas susimokėti kaštus ir išlaidavimą tuos, kurie už juos atsakingi, ir panaikinant klientelizmo ir švaistymo telkimosi vietas.

Būtent šių susirūpinimų lygyje yra katalikų įnašas į visuomenės gyvenimą, kaip teigia kardinolas Angelo Scola: „Mūsų tautos gyvenimas liudija taip pat ir faktus bei gerus darbus, kurie patvirtina, kad žmonių laisvė yra aukščiau blogio, kai leidžiasi keičiama Kristaus malonės. Tai yra pagrįsti ženklai, kad viltis, maitinama tikėjimo ir meilės, praktikuojama mūsų bendruomenėse, yra tikrai patikima“ (Milanas, 2011 m. spalio 16 d.). O kardinolas Angelo Bagnasco pabrėžė: „Krikščionys visada buvo gyva esatimi storijoje, sąmoningi, kad tikėjimas Kristumi yra gėris ir Miestui“ (Todi, 2011 m. spalio 17 d.).

⁴ Lietuvoje panaši tvarka yra numatyta gyventojų pajamų mokesčio įstatymu, leidžiančiu 2% šio mokesčio skirti pasirinktam subjektui, kuris pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą turi teisę gauti paramą – vert.past.